

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Examensarbete

Lärarens yrkeskunnande

Ett kluvet uppdrag

Författare: Lena Ziegenbein
Handledare: Nils Friberg
Examinator: Bo Göranson
Datum: 2014-06-12
Kurskod: 4YT01E, 15 hp
Ämne: Yrkeskunnande och teknologi
Nivå: Magister

Institutionen för fysik och elektroteknik

Sammanfattning

Bildningsbegreppet är stort, obegränsat, yvigt och kräver reflektion. Min uppsats har som syfte att belysa yrkeslärarens många kompetenser och dagliga verksamhet, men också hur en utveckling av dessa kompetenser skulle kunna genomföras.

Samhället av idag har en snabb förändringstakt och en diskussion förs om vilka kunskaper och kompetenser eleven behöver, några år framåt, för att klara av sitt yrke. Läraren har på så vis en stark position i samhället som en viktig förebild för eleverna och för att skapa goda lärmiljöer. Min egen bildningsresa inom frisöryrket började med några trevande försök att klippa hår till att numera jobba som frisörlärare.

I vårt arbetslag på den gymnasieskola där jag jobbar, som lärare och programansvarig för Hantverksprogrammet, avsattes arbetsplatsträffar under läsåret 2013-2014 för att i huvudsak få tid till diskussion om begreppet formativ bedömning. På de arbetsplatsträffar som hitintills genomförts så har vi inspirerats av dialogseminariemetoden och valt att anpassa den och använda den till en viss del. Från början var det meningen att träffarna skulle handla om betyg och bedömning, men efterhand blev det en förskjutning av ämnet till att handla mer om relationer, klassrumsklimat och lektionsplanering. Ju mer jag arbetat med lärarens kompetenser desto mer inser jag hur otroligt svårt det är att greppa, eftersom det är ett så mångfacetterat yrke med en mängd dimensioner. Jag skulle definitivt kunna tänka mig att genomföra vidare forskning inom ämnet betyg och bedömning då ämnet är angeläget och stort.

Summary

The concept of education is vast, infinite, bushy and reflection in the subject is a necessity. The purpose of this essay is to illuminate vocational teacher's daily activities and various set of skills, but also to bring up how a development of these skills might be performed.

Modern society is characterized by a rapid rate of change and this article will thus discuss what knowledge and skills the student needs, in a few years ahead, in order to fulfill the requirements of the profession. In that aspect, the teacher possesses an important position in the society, as a role model for the students and to create good learning environments. My own educational journey in the hairdressing profession began with a few tentative attempts to cut hair, which then led to a career working as a hairdressing teacher.

Our team of teachers at the upper secondary school where I work, both as a teacher and as a coordinator for the Handicraft Programme, reserved workplace meetings during the academic year 2013-2014, mainly to discuss the concept of formative assessment. At the workplace meetings carried out so far, we have been inspired by the dialogue seminar method and decided to adapt and apply the method to a certain extent. Initially, the meetings were intended to treat the topic of grading and assessment, but the subject gradually shifted to be more about relationships, classroom climate and lesson planning. The more I studied teacher's competencies, the more I have realized the difficulties of grasping the area since it is such a multifaceted profession with a variety of dimensions. I could definitely see myself conducting further research in the large and important field of grading and assessment.

Abstract

Uppsatsen belyser och beskriver en del av yrkeslärarens många kompetenser och dagliga verksamhet, men den handlar också hur en utveckling av dessa kompetenser skulle kunna ske. Min egen bildningsresa inom frisöryrket skildras med några trevande försök att klippa hår till att numera jobba som frisörlärare. I vårt arbetslag på den gymnasieskola där jag jobbar, som lärare och programansvarig för Hantverksprogrammet, avsattes arbetsplatsträffar under läsåret 2013-2014 för att bland annat få tid till diskussion om begreppet formativ bedömningen, men även för att skapa en plattform för ett kollegialt lärande. Uppsatsen är en del i magisterutbildningen ”yrkeskunnande och professionsutveckling”.

Nyckelord: bildningsresor, dialogseminarium, frisör, frisörlärare, kollegialt lärande, professionsutveckling, yrkeskunnande, yrkeslärare

Förord

Hösten 2008 startade jag min yrkeslärarutbildning på Linnéuniversitetet. På den bildningsresan upptäckte och utvecklade jag min läslust och vetgirighet. Jag har alltid gillat att utveckla olika kompetenser, men jag hade aldrig trott att jag skulle tycka att det var så kul att plugga. När jag tog min yrkeslärarexamen 2010 hade jag också en vision om att läsa om yrkeskunnande, men det fick vänta i några år. Att intresset för ämnet yrkeskunnande dök upp berodde på att vi under en kurs hade en föreläsning om utbildningen i Bodø och jag tyckte att det verkade spännande att skriva texter på det sätt som det berättades om. År 2012 startade jag Magisterutbildningen i yrkeskunnande och professionsutveckling på Linnéuniversitetet. Tillammans med min tidigare studiekompis och goda vän, Ing-Marie, tog vi oss an utmaningen och goda diskussioner följde under hela studietiden.

Utbildning har verkligen varit en utmaning på många sätt, men jag upplever att det har varit en resa som har gett mig mycket eftertanke och reflektion. Jag har utvecklats på många plan och det har varit en härlig tur. Ibland har jag varit förtvivlad och känt mig som jag har legat och guppat mitt ute i en sjö, men på något sätt har jag lyckats simma in till kanten och väl där tagit mig upp igen. Mycket tack vare diskussionerna med Ing-Marie, men också med min goda lärarkollega Björn som alltid haft goda tankar och lyssnat på mina dilemman och hjälpt mig att vända problemen och istället utveckla dem till något positivt. Jag har även haft många bra och trevliga samtal med Inga-Lena och kollegorna i arbetslaget, de har gett mig energi till att fortsätta. Tack till er!

Tack till trevliga kursare på utbildningen, för goda samtal och synpunkter på den skrivna texten. Annika för att du har peppat mig under hela utbildningen. Nils för att du har handlett mig i mina irrgångar. Tack till min rektor, Pontus, som tror på mig, låter mig utvecklas och bidrar med böcker och resor. Sist men inte minst, tack till min man Stefan som alltid finns där!

Lena Ziegenbein

Juni 2014

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Syfte och målsättning	3
Samhället och eleven.....	3
Lärarens kompetenser.....	5
Lusten till sitt yrke.....	6
Bedömningens vedermödor.....	9
I stundens allvar.....	9
Reflektion och omdöme	11
Yrkeslärares identitet.....	13
Min bildningsresa till frisör & lärare.....	14
Starten på min resa	14
Frisörutbildningen	15
Resan till att bli lärare.....	17
Reflektioner	17
Erfarenhetsutveckling av individuell och kollektiv kunskap	20
Dialogseminariemetoden som ett erfarenhetsutbyte.....	21
Dialogseminariemetoden i ett annat perspektiv.....	23
Arbetsplatsträffarna på skolan.....	24
Hur gick vi tillväga.....	24
Första seminariet	24
Andra seminariet.....	25
En typisk dag i köket med RL12	26
Reflektioner från texten.....	28
Tredje seminariet	31

Fjärde seminariet	33
Reflektioner	36
Metodreflektion	36
Avslutande reflektioner	37
Litteraturförteckning.....	39
Figurförteckning	40

Inledning

Det finns ett språk bortom orden, tänkte pojken. Jag har upplevt det förut tillsammans med fåren, och nu upplever jag det även med människor. Han höll på att lära sig en hel rad saker. Det var saker som han hade upplevt tidigare men som ändå var nya, därför att han inte hade lagt märke till dem förut. Och anledningen till att han inte hade lagt märke till dem var att han var så van vid dem. Om jag lär mig att tolka det här ordlösa språket kommer jag att kunna tolka världen.¹

Bildningsbegreppet är stort, obegränsat och yvigt och kräver reflektion. Centralt är förmågan att utveckla referenspunkter utanför sig själv, utanför den egna kretsen och de egna erfarenheterna - att utvidga föreställningsförmågan.² Det gjorde pojken Santiago när han gav sig iväg på en vandring till ett främmande land i boken ”Alkemisten”. Han vidgade sina referenser genom att lära sig nya saker och noga reflektera över dem. På så vis utvecklade han nya kunskaper och lärdomar i sitt liv, det var hans bildningsresa som han själv utvecklade till en positiv erfarenhet.

Det är så jag som yrkeslärare upplever eleverna på ett yrkesprogram i skolan, som pojken Santiago.³ Eleverna ger sig ut på en vandring i skolans värld där de ska lära sig ett yrkesspråk och ett yrke, en helt ny kultur. I yrket finns regler och insikter som eleverna sakta men säkert tar in i sitt medvetande och när de slutar efter tre år har de ett yrkesspråk och ett yrke, där de ser former, färger och mode i ett helt nytt perspektiv. Sakta men säkert har de socialiserats in i en bransch där yrkeskunnande är av största vikt. Det är verkligen en häftig upplevelse att se eleverna utvecklas och formas till frisörer. Vid samtal med andra lärare har det visat sig att de upplever samma sak och att man som lärare blir stolt och glad när eleverna utvecklas och formas till yrkeskunniga hantverkare.⁴

---

¹ (Coelho, 2002) ”Alkemisten”. Pojken Santiago ger sig ut på en vandring, möter främmande språk och händelser och får på så vis en förståelse för att man måste få distans till viss kunskap innan man förstår att man har den.

² (Hammarén, 2009, s. 9) Bildning och skrivande

³ Jag jobbar som yrkeslärare på Hantverksprogrammet frisör. Jag är från början frisör och har läst yrkeslärarutbildningen på Linnéuniversitetet. På så sätt är jag behörig yrkeslärare.

⁴ Detta har framkommit vid de samtal som genomförts som kompetensutveckling på skolan som jag skriver om längre fram.

I en yrkeskultur, oavsett yrke, så är det viktigt att både den individuella och den kollektiva kunskapen ges utrymme för att eleverna ska utvecklas. Att det ges möjligheter till både individuella och gemensamma reflektioner för att på så vis göra bildningsresor i en modern tid. Göranson menar att bildning är att utveckla ett kritiskt reflekterande förhållningssätt som ser till både möjligheter och gränser i en komplex framtid.⁵ I skolan tränas eleverna till reflektion över vad de gör och vad de lär sig. Till exempel efter varje pass med klippningar, färgningar eller någon annan övning så ska eleven utvärdera sitt eget arbete och dessutom reflektera över hur det gick. Vad gick bra och vad kan göras annorlunda till nästa gång med liknande uppgifter? Hammarén menar också att det inte är tillräckligt att arbeta i tjugo år i ett yrke för att anses som yrkeskunnig, det krävs också en förmåga att kunna hantera det oförutsedda och att reflektera för att kunna lära sig från sina misstag.⁶ En god kunskap för eleverna är att de lär sig att reflektera och sätta ord på vad de lär sig i skolan. Men det är inte bara eleverna som bör reflektera, även läraren har ett ansvar för reflektion i sin lärarroll. Lärarens planering och förmåga till utveckling har stor betydelse för vad eleven lär sig och hur eleven utvecklas. Därför är det i allra högsta grad ett betydande uppdrag att utveckla lärarens yrkeskunnande och dennes reflektionsförmåga. Utveckling av lärarens olika kompetenser är möjligt när det individuella och kollektiva lärandet ges möjlighet att frodas vid gemensamma träffar.

Johannessen pekar på att i yrkeskunskap och estetisk kunskap finns det mycket tyst kunskap som har en långt viktigare roll än den språkligt formulerade kunskapen. Däremot finns det inga färdiga manualer på hur man kan spåra tyst kunskap, utan varje område måste undersökas för sig.⁷ För frisöreleverna tar det tid att skaffa sig de erfarenheter som krävs för att kunna utveckla och tolka kunskaper och skapa den egna tysta kunskapen. Läraren behöver också tid och nya infallsvinklar för att utvecklas i sin lärargärning. Santiago lärde sig efterhand att tolka det ordlösa språket och att reflektera över de händelser som inträffade och han fick på så vis många nya erfarenheter med sig på sin bildningsresa.

---

⁵ (Göranson, 2007, s. 8)

⁶ (Hammarén, 2005, s. 17) Hammarén menar att skrivande kan vara en metod både för reflektion och för att synliggöra erfarenhetsgrundad kunskap.

⁷ (Johannessen S. K., 2002, s. 271)

Syfte och målsättning

Min uppsats har som syfte att belysa många av yrkeslärarens kompetenser och dagliga verksamhet, men också hur en utveckling skulle kunna genomföras. I studien har jag, tillsammans med en kollega, drivit kompetensutveckling på min arbetsplats i form av seminarier som har syftat till att utveckla den formativa bedömningen men även för att utveckla kollegiala samtal om undervisning och dilemman i klassrummet. Jag inser att läraryrket är mångfacetterat där jag ännu bara har skrapat på ytan. Det finns mycket att lyfta fram om praktisk kunskap och professionellt lärande och uppsatsen hade kunnat bli mycket längre och än mer innehållsrik. Jag har varit tvungen att göra begränsningar, både i innehåll men också i en tidsaspekt. Tiden som studien har pågått är ett knappt läsår, men min förhoppning är att vårt kollegiala lärande kommer att fortsätta att utvecklas i en positiv riktning även efter att min studie är slutförd.

Samhället och eleven

Dagens samhälle har en snabb förändringstakt och frågan är vilka kunskaper och kompetenser eleven behöver i framtiden för att klara av sitt yrke? Att bli en fungerande hantverkare som gör att man kan känna sig stolt i sin yrkesroll är en del. Crawford menar i sin bok "Shop class as soulcraft" att i ett praktiskt yrke där handen arbetar ger en personlig tillfredsställelse och att ett hantverk inte är så känsligt för samhällets svängningar.⁸ Efter att den nya gymnasiereformen (Gy11) genomfördes så gjordes en rad förändringar i yrkesprogrammen som gör att ungdomar som läser ett yrkesprogram inte längre med automatik får högskolebehörighet. Eleven måste göra många aktiva val och kanske blir de tvungna att läsa ett utökat program för att uppnå behörighet till högskola och universitet. Reformen har gjort att allt fler ungdomar söker sig till studieförberedande program även om de egentligen är mer praktiskt lagda och gärna hade velat välja ett yrkesprogram. Den glädje, kre-

---

⁸ (Crawford, 2009, s. 53)

ativitet men framförallt hantverkskunnande som elever skaffar sig under en utbildning värderas inte alltid lika högt som ett akademiskt yrke och det är sorgligt.

I Danmark har yrkesskolorna känt av den politiska reform som säger att minst 95% av eleverna i skolan ska genomföra en utbildning av något slag. Det har gjort att yrkesskolan har fått ta på sig en socialpolitisk roll för elever med inlärnings-, sociala- eller psykiska problem. Den apati som vissa elever upplever smittar av sig, vilket gör att utbildningen tappar fart och fokus. Försök har gjorts för att vända trenden med att ge uppdrag åt yrkesskolorna att utöka kontakterna med näringslivet och utveckla ett samarbete för att införa skolornas innovativa kunnande och nytänkande i företagen. Ett samarbete mellan skola och näringsliv skulle göra att kunskaper som enheterna har sprids mellan enheterna på ett snabbt och effektivt sätt. Yrkesskolorna skulle på så vis vara en plats där man kan koppla samman händer och huvud.⁹

Eleverna på yrkesprogrammen i Sverige har fått mer tid till de praktiska lektionerna vilket gör att yrkespraktiken har ökat. Det har varit ett eftersträvarsvärt mål i den nya gymnasiereformen, men då på bekostnad av elevernas valmöjligheter efter gymnasietiden om hen vill läsa vidare på universitet eller högskola. Gunilla Andersson Gustafssons doktorsavhandling, som bygger på en studie om kunskapsväxandet inom hantverk, menar att det förelåg brister i träningen av de nyckelkompetenser som frisörbranschen eftersträvade.¹⁰ Idag har vi mer praktisk träning och då upplever eleverna att valmöjligheterna har minskat efter gymnasietiden vilket gör att fler och fler väljer ett studieförberedande program i stället för ett yrkesprogram. Jag kan uppleva att skett en viss degradering av status för yrkesprogrammen medan de studieförberedande programmen ytterligare har ökat sin status. På så vis har det skett en uppgradering av den akademiska kunskapen på bekostnad av hantverket. Följden blir att yrkesutbildningarna får fler lågpresterande elever än tidigare, vilket i slutänden påverkar de yrkesverksamma hantverkarna. Status för yrkesprogrammen sjunker därför i vårt samhälle på samma sätt som det gjort i Danmark, vilket inte är bra. Kanske bör man som i Danmark jobba ännu mer för att stärka ett samar-

---

⁹ (Tsfaye, 2013, ss. 146-155)

¹⁰ (Andesson Gustafsson, 2002, s. 233)

bete mellan näringsliv och skola för att öka förståelsen dem emellan och på så vis vända trenden.

Diskussionen i media säger att elever i Sverige halkar efter internationellt t.ex. i den Pisaundersökning som presenterades för ett tag sedan.¹¹ Pisaundersökningen fokuserar på matematik, läsförståelse och naturvetenskap och där har en försämring av svenska elevers prestationer skett i relation till andra länder. Däremot visar inte undersökningen hur eleverna fungerar i stort i en samhällsstruktur där det behövs andra kompetenser än matematik, läsförståelse och naturvetenskap. Jag vet t.ex. många frisörer med dyslexi som klarar sig jättebra i sitt hantverk. De förklarar att de ser sitt hantverk i bilder och hittar sin egen strategi för att få yrkeslivet att fungera. Vi behöver ett samhälle som inkluderar medborgarna och får dem att fungera i livet. Jag tror att vi på yrkesprogrammen har en stor roll att spela på så vis att vi kan lära de elever som har svårigheter i de övriga ämnena ett yrke där de kan känna sig behövda och stolta. Om eleverna ges verktyg till att reflektera och ifrågasätta handlingarna som utförs så kommer vi att få tänkande och självständiga människor i ett samhälle som ibland kan vara tufft att leva i. De människorna är mindre mottagliga för fördomar, manipulation och extremism, vilket främjar demokratin enligt filosofisk praxis. Det främjar också kreativiteten och modet vilket är nyckelorden i ett samhälle som kräver nya idéer.¹²

Endast i det intuitiva livets tystnad och ro och stämning är det so själen förnimmer skarpt nog för att utforska det fördolda. Endast där lefver hon helt, med alla sina krafter i innerlig enhet.¹³

Lärarens kompetenser

Läraren har på så vis en stark position i samhället som en viktig förebild för eleverna. Enligt skollagen ska också läraren ”ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällsli-

---

¹¹ (Skolverket, 2013)

¹² (Jansson, 2012, s. 11) Tulsa Jansson skriver om nyttan med att filosofera mer i vardagen och ifrågasätta sina handlingar för att reda ut svåra frågor i livet. Hon menar att det inte finns några klara svar utan det är upp till betraktaren, men att man ibland behöver hjälp med att ställa frågorna för att kunna klargöra sin ståndpunkt för sig själv. Detta kallas *filosofisk praxis*.

¹³ (Larsson, 1892, s. 81)

vet” och ”utbildningen i gymnasieskolan ska utgöra en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och en bas för rekrytering till högskolesektorn”.¹⁴ Frågan är då hur man som lärare lever upp till detta viktiga och stora uppdrag? Vilka kompetenser behöver läraren för att ge eleverna den viktiga grund att stå på som det förväntas av dem i samhället? Hur kan läraren utveckla de kompetenser som stärker eleven och elevens position i samhället?

Det gäller att inte förringa betydelsen av utbildning, att inte underskatta ett yrkeskunnande oavsett inom vilket fack det är. Som obehörig lärare tyckte jag att jag gjorde ett gott jobb, och jag gjorde så gott jag kunde. Det som jag i efterhand kan se är att jag under tiden och efter min yrkeslärarutbildning har utvecklat undervisningen på ett sätt som jag inte hade kunnat göra utan utbildning och de kunskaper som jag lärde mig där. I skolan har frågan diskuterats att ta in mor- och farföräldrar för att hjälpa till med till exempel lästräning och det skulle kanske kunna fungera i vissa fall. Men om man tänker att det kan finnas ett problem bakom elevens språkinläring så har dessa personer inte någon pedagogisk bakgrund och inte heller några strategier för hur de ska kunna hjälpa eleven vidare. Lärarens yrkeskunnande borde värderas högre än vad den gör idag för att på så vis vända trenden där lärare slutar på grund av att de har låg status och låga löner.

Lusten till sitt yrke

På radion hörde jag en kvinna berätta om sitt yrke som hjärnkirurg. Hon berättade om sitt yrke och om hjärnan på ett vis som gjorde att jag kände att hon tyckte jättemycket om sitt yrke. Hjärnan beskrev hon som vackert rosafärgad, nästan samma färg som huden men med en något mer rosa ton. Hinnorna utanpå var i pärlemorfärg med en fantastisk lyster. De vindlande blodkärlen som var som en karta som man kunde läsa när man följde ådrornas väg. Dessutom kunde man se på färgen om en hjärna var frisk, eller om det låg något under ytan som inte var som det skulle. Hon lät verkligen lyrisk när hon pratade om hur hjärnan såg ut och det gick verkligen rakt in i min tanke att hon älskar sitt jobb. Fascinationen och den ansvars-

---

¹⁴ (Sveriges riksdag) 15 kap, § 2 och § 3.

fullhet som kom fram när hon berättade om sitt yrke var spännande att höra. Hon hade många reflektioner och funderingar över sin yrkesroll som fångade mig och som fångade mitt intresse.¹⁵

Den lust och fascination som kvinnan känner för sitt yrke hoppas jag att många kan känna för sina yrkesval. I mitt arbete som lärare finns det stunder när jag känner som hjärnkirurgen. Det är gånger när jag känner att en lektion flyter och när jag har en god kontakt med mina elever. På något sätt de gånger när jag får en bekräftelse på att jag har gjort något som har fungerat och som har satt ett avtryck hos eleven. Då kan jag fundera på vad det är som fungerar när en lektion flyter på? Nedan följer ett exempel på när en lektion fungerar:

Det råder en febril verksamhet i klassrummet. Några elever sitter vid datorerna och söker information, andra är i full färd med att skriva mejl till vägverket och till olika kärnkraftverk. En grupp elever sitter djupt försjunkna i olika häften som handlar om kärnkraft. En tredje grupp elever sitter och diskuterar argument för och emot djurförsök och försöker komma på så många argument som möjligt både för och emot.[...] Jag kan inte låta bli att fundera över vad det är som gör att det mesta faktiskt fungerar. Visst, Ronny är inte här idag heller. Peter håller fortfarande på att tracka grabbarna i sitt gäng då och då, men trots detta är arbetsmoralen i gruppen mycket hög och de vill verkligen komma framåt i sitt arbete. Jag gjorde samma arbete med förra årets nior, och då fick jag fara runt som en skällad råtta för att se till att de gjorde någonting över huvud taget. Egna initiativ från eleverna fanns det knappt alls. Nu flyter arbetet bara på, jag får kloka och vettiga frågor om arbetet och stundtals kan jag bara sitta och iakttä och lyssna på deras diskussioner.

Vad beror det egentligen på? Den här klassen är inte ”smartare” än förra årets nior, så det beror inte på det. Snarare finns det fler svaga elever i den

---

¹⁵ (Nordlund, 2013) Jag lyssnade på Sveriges radio P4 Dokumentär där Ulrika Sandvik berättade om sitt yrke.

här gruppen. Visst, det är fem elever färre i årets grupp, men det kan väl ändå inte göra så mycket?

Nej, jag har egentligen inget bra svar på vad det beror på, det är så många faktorer som spelar in. Men jag känner mig stärkt i min lärarroll, av det faktum att det inte alltid beror på arbetsuppgiften om det fungerar eller inte. Klimatet i gruppen, sammansättningen av elever spelar en minst lika stor roll för att det ska fungera. *Det behöver alltså inte alltid bero på mig om det inte fungerar.* Det är en upplyftande tanke!

Men varför fundera så mycket över varför? Jag tänker faktiskt njuta av det faktum **att** det fungerar och bara vara i det ett slag.¹⁶

Lärarens egen analys av lektionstillfället ovan visar på att lektionen flyter på bra och läraren känner sig nöjd. Hon skriver att ”*Det behöver alltså inte alltid bero på mig om det inte fungerar*”, men min tro är att det antagligen beror ganska mycket på läraren om lektionen fungerar eller inte. Det som en lärare måste se till är att det är ett tillåtande klassrumsklimat; det är läraren som måste se till att det är bra relationer mellan läraren och eleverna; det är också läraren som måste kunna motivera eleverna att vilja lära sig och komma vidare i sin utveckling. Eleverna måste också veta vad det är som förväntas av dem och vad syftet med undervisningen är. Självklart ska allt göras tillsammans med eleverna men det är ändå läraren som måste ha huvudansvaret för att det ska bli en fungerande undervisningssituation över tid.

Läraren har gjort en planering av lektionen och hela kursen, vilket måste ligga på en lagom nivå för att eleverna ska ha en utmaning men ändå inte vara för svårt. Presentationen av ämnet ska ha gjorts på ett inspirerande sätt så att eleven känner en lust till att arbeta med uppgiften och utveckla sina kompetenser. Uppgifterna ska också vara gjorda på ett sätt så att eleven kan tolka vad som ska göras, är detta otydligt kommer lusten att avta. Samtidigt får inte uppgiften vara styrd så att det inte finns någon möjlighet för eleven att tillföra egna perspektiv. Även hur bedöm-

---

¹⁶ (Alsterdal, 2006, ss. 111-113)

ningen ska göras och exempel på vad läraren bedömer ska finnas med när läraren planerar uppgiften. Allt för att eleven ska se sammanhanget och veta vad som krävs i uppgiften. Så om lektionen ovan fungerar är det antagligen ett bevis på att läraren har följt de regler och rekommendationer som visat sig ha god effekt enligt färsk forskning inom skolan. Dessutom har läraren skapat ett klimat i klassrummet där goda relationer föreligger mellan de medverkande vid lektionstillfället.

Bedömningens vedermödor

Kunskap är en av de fantastiska saker som man kan dela med sig av hur mycket som helst utan att man blir fattigare själv. Man kan heller aldrig få för mycket kunskap. Däremot gäller det att lära sig att reflektera och utvärdera det man lär sig så det kan omsättas till att bli sin egen kunskap. Kunskapen ska i skolan bedömas och betygsättas. Detta är en av de svåraste uppgifter som en lärare har enligt min mening. Det är många aspekter som ligger bakom en bedömning. Först ska eleven veta vad den ska göra och vad som ska bedömas. Därefter ska läraren få syn på vad det är eleven gör och på vilken nivå. Här gäller det att ha en blick för vad som är viktigt. Det är inte elevens egenskaper som ska bedömas, utan det är på vilket sätt som uppgiften utförs och med vilken kvalitet uppgiften är utförd. Som lärare har jag också en maktposition som inte alltid är enkel att hantera. Med rätt redskap och med rätt inställning kan jag lyfta eleven till att klara saker den inte trodde var möjligt. Min tro på eleven är av stor vikt till hur det kommer att gå.

I stundens allvar

Till en av våra träffar skrev jag en dikt efter att jag hade varit på ett elevmöte. På detta möte var det många människor inblandade i ett sista försök att försöka rädda en elevs skolgång. Eleven gick andra året på gymnasiet och hade ett bagage med sig när hon började hos oss. Hela högstadietiden hade hon brottats med en ätstörning med mycket sjukhusvistelse och en hel del besök på Barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Starten på gymnasiet fungerade skapligt i början men frånvaron ökade och den var störst på de gymnasiegemensamma ämnena som svenska, matte, eng-

elska och idrott. Möte efter möte hölls och jag som mentor jobbade verkligen hårt för att få det att fungera. Jag hade en bra kontakt med eleven som jag upplevde det och hon tyckte också att det fungerade bra och var tacksam för att jag hjälpte henne med lärarkontakter och att ta reda på vad hon hade missat när hon hade varit frånvarande. Jag hade många kontakter med mamman och hon var tacksam när jag ringde och pratade om dotterns skolgång och hon var även glad för mitt stora engagemang. Trots allt stöd hade eleven ett berg av uppgifter när terminen led mot sitt slut på första året. Vi hade ett möte där hon försäkrade oss om att hon skulle göra uppgifterna för att hon skulle få godkända betyg över sommaren och lämna in senast sista augusti. Hon sa att hon ville vara lite ledig också! När sommaren var slut visade det sig att hon inte gjort någon av uppgifterna.

Höstterminen startade med nya möten och planeringar för att lösa det som eleven missat. Resurser sattes in och tider bokades när hon skulle kunnat få hjälp av personal för att göra uppgifter och missade prov. Nu ökade frånvaron ytterligare och eleven gick inte på de hjälplektioner som hade ordnats. Dessutom blev frånvaron stor även i det karaktärsämne som hon tidigare skött någorlunda. Vi som hade ansvar för och kontakten med eleven överlade med varandra hur vi skulle lösa situationen och det var elevhälsa, rektor och föräldrar inblandade. I ett sista försök så involverade vi BUP¹⁷, där eleven regelbundet gått på samtal, vilket resulterade i det möte som jag skriver om där min dikt blev till. Då hade vi testat alla möjliga varianter, att starta dagarna lite senare, ta bort vissa ämnen, med hjälp och utan hjälp, men frånvaron eskalerade ytterligare under tidsperioden. I det uppföljande möte som hölls så beslutades att eleven skulle göra studieuppehåll och om hon ville, komma tillbaka efter ett drygt halvår och hoppa in i årskursen under för att få en nystart. Den känsla som jag kände då var ett stort vemod och en sorgsenhet som gjorde att jag använde min telefons inspelningsfunktion för att få ur mig denna förtvivlan och för att fånga stundens allvar. Med inspiration av dikten ”Ex cathedra” av Lars Mouwitz har jag skrivit den här dikten:¹⁸

Jag känner mig beklämd

---

¹⁷ Barn- och ungdomspsykiatrisk mottagning

¹⁸ (Mouwitz, 2006, ss. 175-178)

Beklämd över beslut man ibland tar i skolan

Man tar beslut om andra människors liv

Där man egentligen inte vet vad som kommer att hända

Och vad som kommer att bli

Hur ska man vara förberedd på alla dessa beslut

Hur ska man kunna styra över någon annans liv där man inte vet hur det kommer att bli

Vem vet om man gör rätt eller fel

Är det här någonting man kan förbereda sig på

Är det här någonting man kan läsa sig till

Något man kan bli klokare av

Hur ska man kunna hantera att man styr över någon annans liv

Det är frågor jag frågar mig

Det är saker jag undrar

Hur ska man kunna bli klok

Är det möjligt

?

Reflektion och omdöme

Som lärare tar man svåra beslut som påverkar elev, förälder, klasskompisar men också mig som person. Den känsla som man har efter ett möte av den karaktären som jag beskriver i min dikt är inget man skalar av sig när man åker hem. Känslan följer en under kvällen och ett bra tag efteråt. Vad kan jag då lära mig av händelsen? Hur går det för eleven i fortsättningen? Vad är det som står på spel i en fortsättning? Vad är det som vi återger ur vårt minne? Är det verklighet eller fantasi? Det som är slående är att det är långt ifrån enbart ämneskunskaper som en lärare

sysslar med, en stor del handlar om elevvård, relationsskapande och existentiella aspekter.

En viktig del inom yrkeskunnande handlar om att skapa en reflekterande praxis.¹⁹ Att arbeta med fantasi och tänkande via minnet för att hitta vägar att gå. Det är heller ingen garanti att lång erfarenhet automatiskt ger ett gott omdöme. Dessutom är omdömet vi använder något i realtid och vi är hänvisade till analogiskt tänkande där vår förmåga till kvaliteten i omdömet bestäms av förmågan att se och urskilja. Diderot uttrycker det som instinkt ” – *den bakgrund som sjunkit in i oss och blivit ett sätt att se. På instinkten vilar vårt omdöme och därför måste en biljardstöt till varje gång omdömet ruckas, varje gång vi ur det gamla vill utläsa nya mönster.*”²⁰

Är det så att omdömet måste ruckas när vi arbetar med fall i skolan som inte går att hitta en modell för? Risken som jag ser är att man försöker hitta en modell för hur man ska jobba och att man lätt glömmer att se till människan och vad som fungerar i det specifika fallet. Vi som jobbar i skolan bör vara kreativa och påhittiga för att hitta nya former när de ”gamla” inte fungerar. I fallet som jag beskriver i dikten upplever jag ändå att vi var ”påhittiga” och försökte verkligen att gå utanför ramar, trots det så räckte det inte. Förhoppningsvis har ändå eleven en positiv tanke om det som hände i skolan så att hon inte är avskräckt för all evighet framåt, utan att det löser sig så fort eleven själv mår bättre. Ändå kommer denna händelse att finnas i mitt minne som en analogi till nästa gång det är dags för ett liknande elevmöte. Det är också viktigt i situationer som denna att ha arbetskollaboranter omkring sig som man kan diskutera med då det annars blir tungt om alla beslut vilar på en person. Det stärker ett arbetslag att reflektera tillsammans för att stimulera vårt gemensamma omdöme och våra empatiska känslor. Min tro på eleven sviktade inte förrän det inte fanns någon återvändo och det är en bra känsla som jag har med mig, även om jag inte kunde rädda eleven i detta fall.

Att ha ett gott omdöme är enklare ju mer förtrogen man är med en situation. I mitt yrke som frisör hade jag jobbat länge så där var det lättare att arbeta utan att tänka.

---

¹⁹ (Hammarén, 2002, s. 339ff)

²⁰ (Hammarén, 2002, s. 341) Den franska filosofen Diderot använder termen *instinkt* som uttryck för glömda erfarenheter.

Ändå tror jag att man omedvetet hade ett analogiskt tänkande hela tiden då man jämförde klippningar med varandra och funderade vad som blev bra eller mindre bra förra gången man gjorde en liknande klippning. Ratkic beskriver att, praktiskt handlande och analogiskt tänkande hör ihop och yrkesutövare tänker analogiskt under pågående arbete för att det är en nödvändighet.²¹ Beskrivningen är mycket träffande ur många synvinklar och stämmer överens med hur jag upplever mitt yrkeskunnande som frisör och där jag även hela tiden utvecklar mitt yrkeskunnande som lärare.

Yrkeslärarens identitet

Ofta funderar jag på hur man identifierar sig själv i olika situationer och i olika skeden av livet. Som yrkeslärare har man haft ett yrke som sedan ska läras ut och undervisas i, men då som lärare. Under min utbildning till yrkeslärare kände jag mig som frisör ganska länge, också när jag jobbade som obehörig frisörlärare. Idag har jag jobbat så pass länge inom skolan så nu känner jag mig mer som lärare än som frisör. Jag funderar ofta på vad de grunder som vi lyfter fram i skolan betyder för elevernas utveckling och yrkesidentitet. Jag brukar säga till mina elever att det är i skolan som man lär sig grunderna och vikten av att det är en stabil grund att stå på. Jag liknar det med ett husbygge där grunden i yrket är detsamma som husgrunden. Om inte husgrunden är stadigt byggd kommer huset till slut att rasa, och detsamma händer med frisören om den inte har de grundkunskaper som behövs. Finns grunderna kan huset byggas på i många våningar och med tinnar och torn utan att rasa. Detsamma gäller frisörens kunskaper, finns grunden kan dessa utvecklas i det oändliga med oanade möjligheter.

Jag har också haft nytta av mitt arbete som frisör när jag har jobbat som lärare. Att vara social är något jag har tränat mycket på som frisör, att lära sig att bemöta olika sorters människor är något jag har hjälp av i mitt arbete som lärare. När jag har varit egenföretagare var jag tvungen att vara driftig och lösa problem på egen hand, vilket jag också har glädje av i min lärargärning. Läraryrket handlar mycket om att ta

---

²¹ (Ratkic, 2006, s. 103)

reda på olika fakta, att driva lektionsplanering och olika projekt och att lära sig att se möjligheter i det man gör. Entreprenören i mig har helt klart hjälpt mig i min roll som lärare. Här ser jag en fördel som vi yrkeslärare har framför vissa av de lärare som aldrig varit utanför skolans värld, utan fortsatt plugga efter gymnasiet och börjat jobba direkt inom skolan. Yrkesläraren har en klar fördel av de erfarenheter och kunskaper som hämtats utanför skolans värld.

Min bildningsresa till frisör & lärare

Min egen bildningsresa inom frisöryrket började med trevande försök att klippa hår till att numer jobba som frisörlärare.

Starten på min resa

Håret virvlar runt i vinden. Så fort jag berättade för pappa att jag tänkte söka frisörutbildningen så bad han om att jag skulle klippa hans hår. Barant står jag ute i solen på gräsmattan utanför husvagnen och klipper och klipper. Håret faller och flyger. Egentligen vet jag inte vad jag gör och varför, men resultatet blir ändå hyfsat. Jag klipper på känsla och som tur är så har inte pappa så mycket hår. Jag lyfter håret lite här och där och klipper av. Farsan, min älskade, snälla pappa, blir nöjd i alla fall!

Egentligen hade frisörbanan börjat redan tidigare då jag och en kompis ofta klippte och permanentade varandra i hennes mammas salong. Där fanns massor med roliga grejer man kunde använda. Det var bara det att jag fick så mycket skäll av frisören som jag sedan gick till att det såg så illa ut, så man aktade sig sedan för att gå och klippa sig. Sedan hade jag som tanke att jag skulle bli lågstadielärare, vilket gjorde att jag valde social linje på gymnasiet som min studievägledare tyckte var den bästa. Under båda åren på gymnasiet flätade jag håret på en nyvunnen vän som hade ett otroligt långt hår. Det var egentligen hon som tyckte att jag skulle söka in till frisörutbildningen eftersom jag var så häändig med hanteringen av hår. Och så blev det!

Frisörutbildningen

Hösten 1981 åkte jag ner till Kalmar, jag hade kommit in på frisörutbildningen som var på två år. Lyckan var stor! Jag kände dock inte en människa i Kalmar så det var lite pirrigt. Jag började i en liten klass, vi var bara sju stycken tjejer från början, men lite senare så slutade en och vi var bara sex kvar. Med en så liten klass var det svårt att hitta någon riktig kompis i klassen, men det var tack vare att jag tyckte så mycket om frisörssysslorna som jag blev kvar. Och sen var det nog tack vare Ingrid. Min lärare Ingrid var en stor kvinna på många sätt och vis, och så här i efterhand så inser jag hur mycket hon har betytt för mig inom min frisörbana. Hon var varm och hjärtlig och hon kunde verkligen allt som man behövde kunna som frisör.

När jag gick frisörutbildningen i Kalmar så fyllde Ingrid 60 år. Hon hade mycket erfarenhet från frisöryrket och gick in för att lära oss alla grunder som vi behövde som blivande frisörer. Ibland fick hon kämpa hårt för att få oss att inse att även om det som vi tränade på inte alls var modernt just då så kunde vi ju behöva det i en framtid. Just då trodde man inte att det någonsin skulle bli modernt med t.ex. vågor igen. Det är bara att inse hur fel man hade för idag är det massor med vågor och det är trendigt som bara den.

Jag försöker febrilt att få till mina vågor, jag kammar och kammar. Det såg så lätt ut när Ingrid visade oss hur man skulle göra när man kammar vågor. Varför blir inte mina lika fina? Jag funderar på om det beror på storleken på fingrarna? Mina fingrar är ganska korta men inte jättesmala. Ingrid har långa fingrar och de har en diameter som jag inte kommer i närheten av. Jag undrar om det är det som gör att Ingrids vågor bara blir till hur enkelt som helst? När jag kammar så blir håret trassligt, vågorna blir inte symmetriska och i den stunden tror jag att jag aldrig kommer att lära mig tekniken.²²

Jag insåg ganska snart att de kammade vågorna absolut inte hade någonting med storleken på fingrarna att göra. Att det såg enkelt ut när Ingrid kammade vågor hade

---

²² Vi fick titta på bilder i en bok som var från 60-talet och försöka göra frisyreerna som fanns på bilderna. För oss elever i början av 80-talet så kändes inte detta aktuellt, vilket gjorde att vi inte förstod nyttan av att kunna kamma vågor.

den förklaringen att hon hade tränat åtskilliga gånger på momentet. Vi som stod där och tyckte att det såg simpelt ut behövde träna för att lära oss vågtekniken.

Sedan var det ju det där med att klippa hår, det fanns ju tekniker för det också. Jag kommer ihåg en klippning som jag gjorde mot slutet av ettan på min ”inackorderingstant”. Det var en äldre dam som jag bodde inackorderad hos mitt första år i Kalmar och hon var och klippte sig hos mig på salongen när vi skulle ha modeller. Jag kommer så väl ihåg min osäkerhet på vilka tekniker som skulle användas vid klippningen. Det gjorde inte saken bättre att det var en annan lärare där den dagen som jag inte var särskilt glad i (och inte hon i mig heller tror jag i efterhand). Min upplevelse av klippningen var att jag inte visste var jag skulle börja eller hur jag skulle fortsätta för att få det som hon ville ha det. Jag vet att läraren uttryckte sig på ett sätt som gjorde mig illa till mods och inte särskilt nöjd med klippningen. Den obehagliga känslan hade jag aldrig, vad jag kan komma ihåg, när Ingrid var i salongen. Hon hade en förmåga att lyfta arbetet som man gjorde även om man också fick kritik för att göra saker bättre. Kritiken var dock alltid positiv i form av att lyfta mig som elev och ge mig goda förutsättningar för mitt lärande.

Efter den klippningen som inte kändes något vidare så utvecklade jag vartefter en förståelse för teknikerna, det gjorde att säkerheten och självkänslan ökade och från att ha behövt mycket hjälp i början så gick jag till att bli säker och klara mycket självständigt. Övning gav färdighet och utveckling i teknikerna och klippningarna gick snabbare vartefter som tiden gick.

Under hela min utbildning jobbade jag extra på en salong, dels för att jag tyckte att det var roligt, men också för att jag behövde pengarna. Vad jag inte förstod då var att träningen på salongen gjorde att jag fick ovärderliga erfarenheter inom yrket och dessutom jobbade jag ihop en kundkrets som gjorde att jag fick jobb efter utbildningen. På så sätt blev jag socialiserad in i mitt yrke på ett smidigt sätt. Det fanns alltid någon att fråga om det var något som man var osäker på, och självklart behövdes det. Kunskaperna som jag hade med mig från skolan räckte inte alltid till, utan jag behövde ibland ett förtydligande och en påminnelse på det som hade gjorts i skolan. Jag arbetade som frisör i över tjugo år, varav en stor del som egen företa-

gare med anställda. Det var en rolig tid och utvecklingen pågick ständigt. Det var hela tiden en spännande bildningsresa!

Resan till att bli lärare

Efter många års slit så sa min kropp ifrån. Den ville verkligen inte jobba som frisör längre och jag blev tvungen att tänka om, även om mitt huvud ville fortsätta som frisör. Sorgen var stor, men lösningen kom i och med att jag sökte jobbet som frisörlärare. Jag kunde vidareutveckla mitt frisöryrke till en annan dimension och bli lärare i stället vilket hade varit min dröm från när jag var liten. Det är ibland konstigt hur bildningen bär en fram som på vingar. Tänk att jag blev lärare till slut.

I min roll som lärare har jag ofta tänkt på Ingrid. Jag har velat vara lite som hon, varm, omtänksam, kunnig och med ett stort tålamod. Att kunna ge eleverna grunderna för att bli en duktig frisör, att lära dem alla tekniker som de behöver, men också att stötta dem till ett självförtroende som behövs i mötet med kunden och för att kunna lita på att de kan utveckla sin yrkesroll. Det som Ingrid har betytt för mig på min bildningsresa önskar jag att mina elever kan uppleva med det jag har att ge dem på deras resa mot bildning.

Reflektioner

Jag tänker på mitt frisörarbete och lärarjobb som en lång bildningsresa. Hammarén beskriver bildningsbegreppet som stort, yvigt och utan gräns.²³ Det handlar om att vidga sin föreställningsförmåga, men hennes bildning handlar mycket om att skriva och reflektera. Att kunna göra sig själv till en samtalande person för att utvecklas och hitta nya infallsvinklar.²⁴ Vad gäller min personliga bildningsresa så har den inte innehållit så mycket skrivande under frisörtiden. Det som har skrivits ned har varit kundkorten där man noterade t.ex. färgval och appliceringstekniker. Nästa gång som kunden kom för behandling så plockades kundkortet fram och föregående behandling analyserades. Analysen bidrog bestämt till en ökad bildning just vad

---

²³ (Hammarén, 2009, s. 9)

²⁴ (Hammarén, 2009, s. 44)

gällde färgningar, men man hade kunnat önska att man hade skrivit mera loggbok för att ha en reflekterande praxis i kunnandet. Om man däremot tänker på allt som skrevs under yrkeslärarutbildningen så var det desto mer reflektioner och tankar som analyserades och som bidrog till ett ökat kunnande som lärare. Det bildningsbegrepp som Göranzon lyfter fram handlar om att utveckla ett kritiskt reflekterande förhållningssätt och kundkorten vid frisörarbete kan väl till viss del anses vara en del av utvecklingen mot ett större yrkeskunnande som frisör, medan skrivandet och samtal med kollegor utvecklar läraryrket.²⁵

Göranzon bejakar också det praktiska kunnandet och menar att den är oformulerad och bunden till en enskild persons efterenheter och minnen.²⁶ Mycket av mina erfarenheter i frisörbranschen kommer just från mina minnen och jag tänker ofta på de lärmoment som jag har haft under min tid som frisör. Som frisörlärare idag försöker jag dela med mig till mina elever genom att berätta episoder från min egen praktik. Jag arbetar också med att låta eleven reflektera och skriva ner sina tankar i en loggbok vilket innebär att lärdomar går att följa och att man kan se utvecklingen i skrivandet. Vi för också en ständig dialog om elevens lärande i gruppen, vilket gör att de får syn på varandras kunskaper. Det offentliga samtalet är den inre dialogens föregångare och förutsättning.²⁷

Jag ser också en koppling mellan hur jag klippte min pappa på måfå och hur jag gjorde i början av min lärargärning innan lärarutbildningen. I båda fallen handlar det om att gå på känsla, testa och göra om då det inte blir bra. Klippningen och undervisningssituationer påminner på så sätt om varandra då de båda är en process i ett yrkeskunnande. Reflektionen som äger rum i de båda fallen är en del i processen som är värd att lyfta fram för att kunna skapa omdöme och kunskap.

Ellen Key sa en gång att ”Bildning är det som är kvar sedan vi glömt allt vi lärt oss”.²⁸ Mouwitz skriver att klokheten jämföres med att kunna fälla goda omdömen i nya situationer vilket jag tycker kännetecknas till stor del av frisöryrkets praktik i

---

²⁵ (Göranzon, 2007, s. 7)

²⁶ (Göranzon, 2007, s. 8)

²⁷ (Göranzon, 2007, s. 39)

²⁸ (citataboken, 2014)

form av Aristoteles begrepp *phronesis* som står för klokhet och en form av förtrogenhet som gör att man kan hantera nya situationer i yrkeslivet.²⁹ Denna klokhet lärde jag mig mycket av på skolan och av Ingrid som är min förebild inom frisöryrket. Både som frisör, men också som frisörlärare.

---

²⁹ (Mouwitz, 2004, s. 13)

Erfarenhetsutveckling av individuell och kollektiv kunskap

I vårt arbetslag på den gymnasieskola där jag jobbar, som lärare och programansvarig för Hantverksprogrammet, avsattes två arbetsplatsträffar under hösten 2013 för att bland annat få tid till att diskutera vad formativ bedömning innebär.³⁰ Men även för att skapa en plattform där det skulle ges möjligheter att föra en dialog om olika dilemman och frågor som rör skolan då det efterfrågats av personalen vid tidigare tillfällen. Samsynen att bedöma eleven skulle förhoppningsvis därmed öka, samtidigt som tillämpningen skulle bli mer likvärdig och relevant när det sker diskussion och dialog mellan lärarna. De första två träffarna skulle visa sig lyckosamma ur flera perspektiv vilket föranledde en fortsättning. Sammantaget skriver jag om fyra träffar i den seminarierie som följer.

Den forskning som har skett inom utbildningsområdet de senaste åren har handlat om att få syn på vad som påverkar elevernas lärande i klassrummen. Det som har lyfts fram är att läraren har stor betydelse för elevernas skolresultat och genom att läraren utvecklar sin undervisning mot att bli formativ så kan man göra stor skillnad på elevens resultat. Med tanke på att läraren är en viktig kugge i skolutvecklingen så bygger det på att alla lärare utvecklas, vilket i sin tur gör att kvaliteten på undervisningen höjs. Lärarens professionsutveckling lyfts idag fram i flera perspektiv men även det kollegiala lärandet i olika perspektiv. Ett viktigt perspektiv är att kompetensutvecklingen bör ske nära läraren, till exempel skolbaserade aktiviteter, klassrumsobservationer, reflektion över dessa och gärna med inslag av utomstående expertis som skulle kunna göra ett varaktigt avtryck i verksamheten.³¹ När hela lärarlaget medverkar förbättras chanserna till att det sker en förändring som kan förvaltas och implementeras i verksamheten. Det måste självfallet ske i enighet med aktuell forskning. Vikten av att anpassa undervisningen till de elever där man för tillfället har ansvar för och lyfta fram förbättringar som skulle behöva göras med

---

³⁰ (Wiliam, 2013, s. 58) definitionen på *formativ bedömning* är inte entydig, men Wiliam har gjort följande definition efter mycket övervägande ”Bedömning fungerar formativt när bevis för elevens prestationer tas fram, tolkas och används av lärare, elever eller deras kamrater för att besluta om nästa steg i undervisning som förmodligen blir bättre, eller bättre grundade, än de beslut de skulle ha fattat om bevis inte hade funnits”. Andra forskare har benämnt processen ”Bedömning för lärande”, Christian Lundahl och ”Synligt lärande för lärare”, John Hattie, bygger på liknande processer som Wiliam lyfter fram.

³¹ (Skolverket, 2013, s. 24) Skolverket har gett ut en skrift som handlar om skolutveckling och det kollegiala lärandet.

kompetensutveckling ska bygga på att man har tagit reda på vad eleverna behöver för att utvecklas. Här är samtal med kollegor en viktig del i den professionella utvecklingen.³²

Jag har medverkat till utformningen av de arbetsplatsträffar som förhoppningsvis ska leda till att vidareutveckla den personal som ingår i rektorsområdet.³³ Jag kommer att berätta om arbetsplatsträffarna och lyfta fram lärarnas uppfattningar om vad som kännetecknar ett gott yrkeskunnande och om det sker någon utveckling vid arbetsplatsträffarna.

För att strukturera upp samtalen med kollegor på arbetsplatsträffarna har jag inspirerats av att använda element från dialogseminariemetoden som jag berättar om översiktligt i nästa stycke.

Dialogseminariemetoden som ett erfarenhetsutbyte

Det ursprungliga Dialogseminariet, som var en offentlig verksamhet vid Dramaten, skapades 1985 av matematikern och arbetslivsforskaren Bo Göranson, författaren och dramaturgen Magnus Florin och författaren och fysikern Pehr Sällström. Syftet med Dialogseminariet var att undersöka och fördjupa innebörden av begreppet dialog.³⁴

Sedan dess har en utveckling skett av metoden för att fånga yrkeskunnandets komplexitet, ofta med konst, litteratur och vetenskap som en grund för dialogerna. Med hjälp av dialogseminariemetoden kan den tysta kunskapen utvecklas och diskuteras, vilket främjar erfarenhetsutbyte. Metoden har använts av bl.a. Combitech Systems, kärnkraftsindustrin och andra företag för just erfarenhetsutbyte där kollektiva kunskaper har stor betydelse och där det föreligger ett säkerhetsperspektiv som gör att det är viktigt att dela erfarenheter.

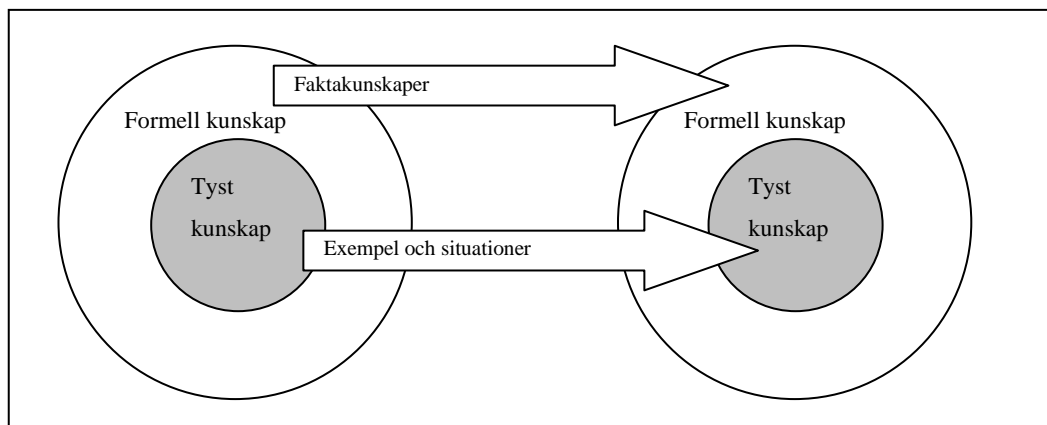
³² (Timperley, 2013, s. 8)

³³ Skolan som jag jobbar på har fem rektorer som tillsammans bildar en ledningsgrupp för skolan. Varje rektor ansvarar för ett antal program där de har pedagogiskt- och personalansvar, de kallas för ett rektorsområde.

³⁴ (Ratkic, 2006, s. 211f)

I dialogseminariemetoden reflekterar först den enskilde personen individuellt. Deltagaren uppmanas att läsa en särskilt utvald text och anteckna associationer till sin egen eller andras erfarenheter. Utifrån anteckningarna skriver man en kortare text, oftast en till två A4-sidor. Sedan i seminariet med andra sker en kollektiv reflektion där man läser sin text högt och för en dialog om texten. Ett idéprotokoll bör skrivas som sedan distribueras till deltagarna och då sker ytterligare en individuell reflektion. Idéprotokoll är inte ett protokoll i vanlig mening utan en samtalsuppteckning som syftar till att dokumentera och kommentera idéutbyte och idéutveckling under samtalets gång.

Metoden har många poänger då det sker en individuell utveckling där man får ta del av andras erfarenhet och ett perspektiv på hur andra löser olika situationer. Det ger dessutom en kollektiv vinst genom att samarbetsklimatet stärks, lyhördheten i gruppen ökar och ett gemensamt språk kan artikuleras. Göran Backlund och Jan Sjunnesson beskriver hur de arbetar med metoden för att utveckla erfarenhetsbaserad kunskap inom projekten på Combitech. Nedan är ett exempel från deras artikel.³⁵ Vid dialogen kan praktisk kunskap delas genom exempel och berättelser som man delar med sig, likaså kan faktakunskaper delas.

Figur 1 Överföring av kunskap och erfarenheter

---

³⁵ (Backlund & Sjunnesson, 2006, s. 140) "Better Systems Engineering with Dialogue" beskriver hur Combitech Systems använder dialogseminariemetoden för att utveckla samsyn och samarbete i olika projekt.

Dialogseminariemetoden i ett annat perspektiv

Idén att använda dialog i ett arbetslag som erfarenhetsutbyte kläcktes på ett möte med min rektor och några andra programansvariga kollegor. Vi ingår i en ledningsgrupp för rektorsområdet och vi träffas varannan vecka i en timme för att utveckla våra program och gemensamma intressen i de olika arbetslagen.³⁶ Vi hade vid skolstart haft en samling med hela rektorsområdets personal där olika rutiner och nyheter lyfts fram. Vid samlingen hade jag en föredragning om betyg och bedömning där jag startade med att högläsa ett stycke ur en text som en kurskollega till mig skrivit.³⁷ Texten som jag läste handlade om hur han blivit bedömd under högstadietiden i syslörd. Berättelsen väckte en mängd reaktioner hos deltagarna och diskussionen som följde tog betydligt längre tid i anspråk än vad som planerats. Det uppstod många frågor som behövde ett svar. Vi bestämde då att utveckla arbetslagets erfarenheter inom området bedömning men även skapa en plattform för pedagogiska diskussioner. Jag berättade om dialogseminariemetoden som jag läser inom min magisterutbildning i yrkeskunnande och professionsutveckling och föreslog att man kunde använda ett liknande upplägg för arbetsplatsträffarna och blev på så vis ansvarig för att driva och utveckla träffarna.³⁸ Dessa träffar skulle passa in på den målgrupp som avsågs, dvs. lärare. Vid planering och genomförande av träffarna hade jag ett samarbete med en lärare i svenska som nyligen fått en förstelärartjänst. Förstelärartjänsten fokuserar framförallt på formativ bedömning och skolutveckling på olika sätt och därför föreföll det sig självklart att hon skulle vara med i kompetensutvecklingen för arbetslaget.

---

³⁶ Jag jobbar som frisörlärare och är även programansvarig på Hantverksprogrammet vilket innebär att jag har ett ekonomiskt ansvar men även ett ansvar för programmets struktur och utveckling. Varje program på gymnasiet har en programansvarig. De arbetslag som ingår i vårt rektorsområde är Hantverksprogrammet, Handelsprogrammet, Restaurang & Livsmedelsprogrammet, Hotell & Turismprogrammet och Hotell & Restaurangprogrammet inom sarskolan.

³⁷ Jag läser en magisterutbildning i Yrkeskunnande och professionsutveckling vid Linnéuniversitetet och det är härifrån jag har lånat impulstexten av en kurskollega. Kollegan hade innan gett sitt medgivande till att jag läste texten i gruppen. Impulstexten syftar inom dialogseminariemetoden till att ge impulser till reflektioner och skrivande där läsarens egna erfarenheter står i fokus. Vissa artiklar har visat sig fungera bättre än andra just till att väcka associationer i ens tankar (Tillberg, 2002, s. 19).

³⁸ Dialogseminariemetoden beskrivs översiktligt under rubriken ”Dialogseminariemetoden som ett erfarenhetsutbyte”.

Arbetsplatsträffarna på skolan

Hur gick vi tillväga

På de arbetsplatsträffar som har genomförts så har vi inspirerats av dialogseminariemetoden och valt att anpassa den och använda den till en viss del. I och med att det är en större grupp människor som har deltagit i utvecklingsarbetet och erfarenhetsutbytet så var vi rädda för att arbetsbelastningen skulle bli för stor då det inte frigjordes så mycket tid till skrivande och reflektion. Vår farhåga var att om arbetsbördan blev för stor så kunde vi tappa en del av lärarna i arbetslaget som eventuellt skulle strunta i att förbereda sig och att den åsyftade utvecklingen utebli. Josefsson beskriver sin egen forskningsmetod i "Läkarens yrkeskunnande" och menar att det är viktigt att deltagandet i en studie inte blir för stor pålaga för deltagarna.³⁹

Det är möjligt att vi inte fick ut lika mycket av metoden som vi skulle kunna fått om vi valt att inte göra anpassningen, men rädslan att inte få arbetslaget med oss ville vi inte riskera. Anpassning har ju även skett tidigare för att metoden ska passa den grupp som åsyftats.⁴⁰ Det var värt ett försök att pröva och se om någon kollektiv utveckling skedde och hur träffarna skulle fungera.

Första seminariet

Första träffen startades med diskussioner om de förberedelser som skickats ut innan träffen till arbetslaget. Vi valde ett filmklipp som en form av impuls och det visade sig att de flesta av lärarna tyckte att filmklippet de sett och den text som de läst var lärande och informativ.⁴¹ En text lästes upp som handlade om en elev som var missnöjd med bedömningen från ett prov. Det var ett avsnitt från boken "Underdog" av Torbjörn Flygt.⁴² Texten syftade till att ge diskussionerna ett perspektiv

---

³⁹ (Josefsson, 1998)

⁴⁰ (Ratkic, 2006, s. 49) Här berättas om hur tillämpningen av dialogseminariemetoden kan skilja sig från mönsterexemplet av metoden.

⁴¹ Filmklippet som visades finns att se på: <http://www.youtube.com/watch?v=bwOnW6Zyc70>. Vi skickade också med en text som handlar om formativ bedömning.

⁴² Berättelsen beskriver känslan av att bli felbedömd och där läraren inte vill förstå varför eleven blir frustrerad över bedömningen. Eleven brukar inte göra bra ifrån sig och har enligt läraren inte gjort det denna gång heller. Texten hämtades från en lärobok i ämnet svenska.

och sätta igång tankarna hos lärarna. Gruppen delades in i tre mindre grupper med fem medlemmar i varje grupp. Diskussionerna i grupperna kom att handla mycket om *relationer*, *motivation* och *klassrumsklimat* och inte så mycket om bedömningsprocessen som det var tänkt från början. Det var dock väldigt givande diskussioner och det kändes viktigt att få ta upp det som skaver och att få diskutera lösningar med andra än dem man normalt träffar i arbetslaget. Grupperna skrev *exit-notes* efter diskussionerna och där framkom att denna träff upplevdes som mer positiv än den kompetensutveckling som normalt brukar ske.⁴³

Det positiva gensvar som följde efter träffen var att många av lärarna hade reflekterat över olika situationer och kunde dela med sig av dessa till varandra. Dessutom hade de lärt känna fler kollegor vilket upplevdes som en vinst. På så vis kunde samarbetet öka mellan kollegorna.

Andra seminariet

Vid det första seminariet hade tre ämnen kommit upp till diskussion, *relationer*, *motivation* och *klassrumsklimat*. Därför kom vi gemensamt överens om att vi skulle jobba vidare med att fokusera på det positiva och lyfta fram en lektion som hade upplevts som att det var ett bra flyt och ett gott klassrumsklimat under lektionen. Till andra träffen skickades därför en förberedande text ut som handlade om när en lektion flyter på och upplevs som bra.⁴⁴

Denna gång ville vi också uppnå mer individuell reflektion innan träffen och även få fram ett material som vi kunde föra diskussioner utifrån. Instruktionerna som gavs var att skriva en kortare berättelse om ett eget undervisningstillfälle som upplevts positivt utifrån de reflektioner som den förberedande texten gav. Anledningen till att vi valde att gruppen skulle skriva positiva texter var att vi ville fokusera på det goda exemplet. Det är ju trots allt så att vi driver kompetensutveckling i vårt eget arbetslag och vi ville skapa en positiv känsla i gruppen och bygga förtroenden

---

⁴³ En *exit-note* skrivs till exempel efter en lektion för att ta reda på om eleven lärde sig det som var tänkt under lektionen. Det kan också vara för att ta reda på vad de behöver jobba mera med. Den kan användas som en del i den formativa undervisningen som ett sätt att veta var eleven befinner sig.

⁴⁴ Texten var skriven av en lärare som var med och drev arbetsplatsträffarna.

inför varandra i gruppen. Vi skickade även ut de minnesanteckningar som skrevs vid första träffen för att alla skulle kunna ta del av vad som sagts i de andra samtalsgrupperna.

Vid starten av andra seminariet fanns en positiv stämning i gruppen. Vi kunde konstatera att inte alla hade skrivit en berättelse som gavs i instruktionerna inför seminariet. Det jämfördes med hur det kan vara i en klassrumssituation där det ofta är några elever som har undanflykter och förklaringar till varför inte förberedelserna är gjorda. Några tyckte att det var för kort tid från det att instruktionerna kom ut och till datumet då träffen ägde rum. Alltså att vår planering var undermålig och tiden för knapp. Några hade inte tagit till sig uppgiften och därför inte skrivit något.

Ett par skriftliga berättelser fanns i varje grupp så det upplevdes inte som något problem och alla lärare har också massor av erfarenheter som kommer fram när diskussionen uppstår och reflektionen startar. En lärare som arbetar på Restaurang och livsmedelsprogrammet skrev följande berättelse:

En typisk dag i köket med RL12

Själva lektionen börjar redan på måndagen klockan 12. Eleverna släntrar in efter sina individuella val ombytta och klara för köket. Jag delar ut lektionens uppgifter, det vill säga recepten med instruktionerna som eleverna själva gjort i ordning veckan före.

- Kan vi börja, frågar Claes?
- Javisst svarar jag.

På bänkarna har jag lagt ut huvudråvaran till respektive rätt. Lite för att ge eleverna en hint om var det kan vara lämpligt för dem att arbeta för dagen. Logistiken är viktig vid köksarbete dels för att slippa rusa runt som en galning men också för att den höj och sänkbara bänken ska kunna nyttjas av de som behöver den. Eleverna vet att det första dom ska göra är att tänka igenom sin uppgift och överväga vad som kan förberedas idag och vad som kan sparas till kommande dag. Dom ska också fundera på vilka uppgifter som kan delas ut till deras assistenter från HR4 som uppsluter kl 13.⁴⁵ Jag vandrar runt mellan mina elever och ställer frågor om hur dom har tänkt sig att lösa dagens utmaning.

---

⁴⁵ HR4 är Hotell och Restaurangprogrammet inom särskolan som arbetar integrerat med Restaurang och Livsmedelsprogrammet [egen kommentar]

- Jag tänker om jag gör pannacottan idag så kan den stelna i kylan till imorgon. Sen tänkte jag sätta bröddeggen till soppan och kalljäsa den i kylan till imorgon. Jag gör lite extra så vi har till frukost i morgon bitti också, säger Anna
- Vad ska Natta från HR4 göra då har du tänkt dig?
- Jag tänkte att hon kunde ju börja med förarbetet med soppan så kan hon göra den helt färdig imorgon.
- Låter bra, säger jag. Vad gör du imorgon då?
- Jag gör äplena och kanelsmulet och garneringen till pannacottan
- Bra planering Anna, säger jag och går vidare.

Jag går runt bland alla elever och frågar ungefär samma sak. Jag känner mig ganska stolt över att upptäcka att alla elever faktiskt har en plan för sitt arbete. Dagen går mot sitt slut och vi städar undan och packar ihop för dagen. Klockan 8 på tisdagen är jag på plats för att duka fram frukost. Jag bakar av brödet som Anna bakat igår. Jag ställer fram ost, bregott, juice och skär grönsaker. Sen naturligtvis kokar jag mannagrynsgröt. Detta är något som eleverna lärt sig att äta och speciellt Markus ord ringer i öronen.

- Manna imorgon Mallan, måste vi ha!!

Eleverna struttar in en efter en och hugger in på frukost. Vid det här laget i årskurs 2 så vet dom att det är bäst att äta nu eftersom lunchen inte blir förens runt 13. Vid 8.30 är dom flesta igång och jobbar. En del har fortfarande lite svårt att passa tiden och drar sig lite extra innan dom kommer igång. Men vid 8.45 är ruljansen i full gång. Jag går runt som vanligt och frågar vad dom gör och hur det går.

- Vad ska du göra sen?
- I vilken ordning har du tänkt att du ska göra saker?
- Ni vet att inte mamma jobbar här, så diskar gör ni själva!

Alla jobbar på och framåt klockan 11 börjar de flesta bli klara för att lägga en provtallrik. Provtallrikens funktion är inte bara för att köket ska få ”provlägga” utan också för att servisen ska kunna ”provsmaka” för att sedermera kunna sälja maträtterna i matsalen. Vi hinner precis plocka undan efter provsmaket så ropar Mattis.

- Gästerna är här!
- Då kör vi!
Lunchen hoppar igång och bongmaskinen börjar ticka igång. Jag drar mig bort mot kallköket där Anna står i luckan och läser bongarna för Rebecca och Natta, eftersom dom båda har ansvaret för de båda förrätterna på menyn. Sen när det börjar hända grejer på dessertsidan så blir Anna avbytt av Rebecca som inte jobbar med desserten idag. Allt går som på räls och jag är inte riktigt behövd. Jag brukar säga till eleverna, om jag inte gör något, så att säga inte är behövd, så är allt i sin ord-

ning. Jag går över till varmköket där det nu börjar smyga igång lite smått. Där tycks jag vara be-
hövd lite grand. Bongarna seglar in och jag läser.

- 2 fisk, 3 kött och 1 veg beställs.
- 2 fisk upprepar Alexander
- JA från köttet hör jag Markus säga
- Yeah, en av mina säger Erik

Eleverna förbereder sig eftersom deras rätter inte ska fram just nu. När det sedermera blir dags skickar dom fram rätterna i en jämn ström vartefter servisen beställer fram sina bord. Vid varje lugn stund matar grabbarna i det varma köket också grovdiskmaskinen full med disk så att den verksamheten inte står still. Erik blir kvar något längre i disken eftersom han till sin stora besvikelse märker att inte några flera gäster beställer hans goda vegetariska mat. Men disken är en viktig position som också måste fungera så inget ont som inte för något gott med sig. Lunchrusningen är plötsligt över och eleverna får sin efterlängtade och välförtjänta lunchpaus.

Efter matrasten tar vi oss alla samman och hugger in i städningen. Allt flyter på någorlunda. En del har lite paltkoma efter maten och har svårt att komma igång. Men i det stora hela flyter det på och alla tycks ta sitt ansvar över sin del i kugghjulet. Vi blir till slut färdiga och kan säga adjö.

Varför fungerade det just denna dag måntro? Det kan finnas många aspekter på det. Jag tror att eleverna känner en trygghet inför sina köksdagar i och med att dom faktiskt får vara delaktiga i planeringen av rätterna samt också faktiskt vuxit ihop som en grupp. En gång i tiden kändes denna grupp som oerhört rörig och hopplös, men nu känns det som det faktiskt fixat sig till det bättre. Det har krävt mycket jobb och engagemang men när en sån här dag flyter på så känns det som det har varit värt det. Jag tror faktiskt att jag kan ha en stor del i detta eftersom jag jobbar nära eleverna och inte ger upp. Jag visar för dom att dom kan och att dom är bra. Jag ger dom chans att växa med sin uppgift. Även om jag tjarar mycket nästan hela tiden så ger det resultat på lång sikt.

Efter en sån här bra dag kan jag ta en kommentar som låter som följer: ”- Sluta tjata, du är som en jävla böldpest” med ett stort leende på läpparna.⁴⁶

Reflektioner från texten

Lektionen i texten följer ett visst mönster som påverkar hur en lektion läggs upp. Eleverna lär sig oftast lärarens lektionsplanering och det gör att lektioner flyter på bättre när en tid har gått och när eleven vet hur upplägget ser ut. Man lär sig följa ett mönster som känns bekant och tryggt. I lektionen på Restaurang och livsmedelsprogrammet märks det att eleverna vet vad de ska göra. De går i årskurs 2 och

---

⁴⁶ Texten är skriven av en lärare på Restaurang & Livsmedelsprogrammet.

de har lärt sig att följa lärarens mönster efter ett och ett halvt år med samma lärare. Samtidigt har de jobbat med att få gruppen att fungera och de vet var de har varandra.

Det finns många sätt att följa en regel. I Wittgensteins syn på regelföljande är gissandet i ett regelsystem centralt och i all form av inläring. Att tillämpa en regel handlar om att veta vad man ska göra i nästa steg.⁴⁷

Jag börjar alltid mina lektioner på ett liknande sätt med att skriva på tavlan i punktform och berätta hur dagen kommer att se ut och det blir ett mönster som eleverna uppskattar. Den här sortens regelföljande är något man lär som lärare ju längre man jobbar. Det spelar också en stor roll vad man säger vid ett lektionstillfälle om det kommer att fungera eller inte.

Som lärare bör man också kunna ta snabba beslut och ändra sig i stunden. Ofta får man ingen betänketid utan ska kunna handla och svara direkt när det uppstår en situation. Ovanstående lektion flyter på väldigt bra och det var ju också det som var uppgiften just i ovanstående moment. Men ibland händer saker i klassrummet som gör att all planering faller och då finns ett behov av att ha en plan B.

Jag har en elev i ettan som har en ADHD-diagnos. Vi börjar känna varandra ganska bra nu och det jag har lärt mig på det knappa året som hon har gått hos oss är att när hon väl jobbar så är hon snabb, noggrann och dessutom skicklig praktiskt. Oftast är hon klar mycket snabbare än alla andra och då tycker hon att hon kan sluta lektionen. Här ställs jag inför att låta henne avvika från lektionen eller få en annan uppgift till dess att de andra blir klara och tills lektionen är slut tidsmässigt. Hon upplever det dock som ett straff att hon ska göra mer än de andra, medan jag anser att hon får mer träning.

Vid ett tillfälle då hon ville sluta tidigare istället för den straffkommendering som hon upplevde det med mina extrauppgifter. Jag kunde inte bestämma mig tillräckligt snabbt utan var aningen obeslutsam. Det gjorde henne irriterad och arg och när jag frågade hur hon ville ha det blev hon ännu argare och jag fick helt enkelt låta henne gå iväg. Vid mina reflektioner över det som hände har jag kommit fram till

---

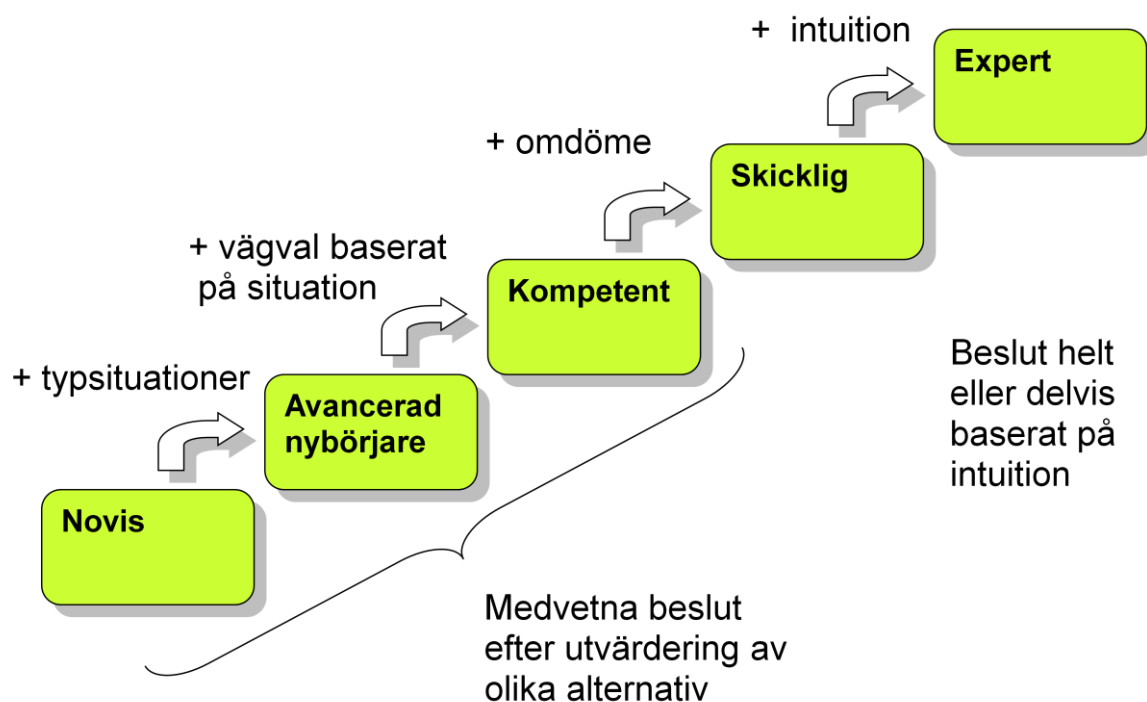
⁴⁷ (Göranzon, 2001, s. 38)

att jag inte får vara obeslutsam med denna elev och om jag inte vet direkt vad jag ska svara är det bättre att säga - *Vänta jag måste tänka*, innan jag ger någon form av svar. Hon klarar inte av att jag är dubbel och inte talar i klarspråk och det blir lätt ett dilemma för elever med ADHD-diagnos. Men händelser som denna gör att jag kommer till ny insikt och får fler erfarenheter att lägga i min bas av yrkeskunnande. Händelser är inget man kan lära sig innan man har upplevt dem, utan det kräver att man ställs inför ett dilemma för att man ska få insikt om hur man ska agera. Förhoppningsvis gör det att jag nästa gång kan använda min erfarenhet på ett positivt sätt och handla annorlunda när något liknande inträffar. Ytterligare ett perspektiv på det som händer med vissa elever är att vi som arbetslag diskuterar situationen med varandra vilket gör att vi på så sätt hjälper varandra vidare.

Johannessen menar att det krävs tid och erfarenhet för att bli en duktig och erfaren yrkesman. Inom yrkeskunnandet är mycket av de handlingar och de val vi gör svåra att artikulera, de sker ofta rent handlingsmässigt. Han kallar det för tyst kunskap och delar in det på följande sätt: *färdighetskunskap, förtrogenhetskunskap och omdöme*. Den erfarenhetsgrundade eller tysta kunskapen kan bäst betraktas som en kombination av upparbetat omdöme och en förmåga till analogiskt tänkande som i sin tur tillägnas genom övning och praktik.⁴⁸ När vi för första gången upplever en situation så blir vi tvungna att reflektera och överväga olika beslut. De faktakunskaper som vi har hjälper oss att sortera i händelser, men det krävs också omdöme och förtrogenhetskunskap för att kunna ta rätt beslut i olika situationer. Efterhand som vi upplever olika händelser som vi kan jämföra med kommer besluten att ske mer genom intuition då vi har en känsla av att det kommer fungera om vi gör på ett visst sätt, på så vis växer erfarenheten. I Dreyfus kunskapsstege blir detta tydligt.

---

⁴⁸ (Johannessen K. S., 2002, s. 289)

Figur 2 Dreyfus kunskapsstege

Andra seminariet blev lyckat och många och goda reflektioner fördes i grupperna vilket förledde oss till en fortsättning och en utveckling av innehållet. Nu när kollegorna kände varandra bättre skulle träffarna kunna behandla svårare situationer där man lämnar ut mer av sig själv, vilket upplevdes som en framgång.

Tredje seminariet

Instruktionerna för tredje träffen var att titta på ett filmklipp som handlade om en kvinna som pratade om vikten av goda relationer och hur lärarens förväntningar på eleverna styr resultaten.⁴⁹ Hon visar på ett tydligt engagemang och menar att tron på eleverna och att hitta sätt att kommunicera är en oerhört viktig del i skolsammanhang. Vi skickade också med utdrag ur olika böcker som handlade om formativ bedömning och ställde frågan ”Hur gör du för att ta reda på vad eleven kan i ditt/dina ämnen?”. Frågan blev vår utgångspunkt för seminariets diskussioner.

⁴⁹ http://www.ted.com/talks/rita_pierson_every_kid_needs_a_champion, klippet som var en förberedelse till tredje träffen.

När jag läser de tre samtalsprotokoll som skrevs vid seminariet kan jag konstatera att diskussionerna har varit liknande och att de flesta av deltagarna har bra strategier för att ta reda på var eleverna befinner sig och hur de ska kunna hjälpa dem att komma vidare i sin utveckling. Genom att vi lyfte frågan har också flera av lärarna börjat fundera ännu mer på hur kunskapen ska kunna utvecklas och möjligheterna till att dela med sig av varandras erfarenheter har ökat. Här följer några exempel på hur lärarna gör.

”Jag gör på lite olika sätt beroende på om det är en teoretisk eller praktisk lektion. Vid en teoretisk lektion kan det ske genom att jag gör en presentation av ämnet och känner av var eleverna kan. Då får jag reda på vart man ska börja med undervisningen. Liknande upplägg gör jag vid en praktisk lektion då eleverna t.ex. får göra en sockerkaka utan instruktioner innan för att se var nivån ligger. Då ser man vilka elever som har förkunskaper och vilka som behöver mer vägledning.”

”Jag använder mig av en ”enkät” som jag ger till eleverna tidigt i undervisningen. Där får de svara på frågor som ger svar på vilka kunskaper de har men även vilka erfarenheter de har från ämnet. Även frågor av mer personlig karaktär finns med. Jag sparar dessa enkäter och uppdaterar dem vid utvecklingssamtal. En annan viktig del i att ta reda på vad de kan är att dela med sig av sina egna erfarenheter till varför man hamnade i yrket och visa sin egen relation till ämnet. Det gör att eleverna blir tryggare i att visa sig själva och vad de kan/inte kan. Även feedback är en mycket viktigt ingrediens för att få eleverna att komma vidare i sin utveckling. Just feedback kom att bli en gemensam nämnare för alla när det gäller att ta eleverna vidare i sin kunskapsutveckling.”

”Hur man däremot gör med de elever som redan kan massor är något som man som lärare måste fundera över. Detta görs mycket för att ta reda på hur undervisningen ska bedrivas. De elever som är färdiga snabbt kan också se det som ett straff om eleverna får en extrauppgift i stället för att de ska se det som en extra träning som på sikt skulle kunna visa sig i betyget. Svaga elever som inte hinner klart sin uppgift vid ett praktiskt moment där en tredje part är inblandad (gäst/kund) får heller inte chansen att slutföra sin uppgift, vilket kan ses som tveksamt om det är bra eller dåligt. Om det är uppgifter där ingen tidspress föreligger så kan eleven få mer tid för att slutföra uppgiften själv. Vissa elever kanske inte heller passar i det yrke där eleven håller på att utbilda sig i och där blir det ett dilemma hur det ska bedömas.”⁵⁰

---

⁵⁰ Hämtat från de samtalsprotokoll som skrevs vid träffen 2014-02-24.

Frågan handlade mycket om hur vi skulle få syn på elevernas kunskaper och hur kunskapen skulle kunna hjälpa eleven att komma vidare. Det handlar om att få syn på kunskapen som eleven har och hjälpa varandra att komma vidare i en process.

”Med utsagnet «ta et blikk på» ber vi ande om å hjelpe oss til å se det vi ikke ser, ikke har tenkt, ikke har hatt blikk for”.⁵¹

Om vi kan hjälpa varandra att få syn på skeenden i diskussionen med andra så har vi kommit en bit på väg. Vi kom också att tala om elevers engagemang och hur vi ska kunna väcka lusten för lärande. Det finns dock ingen enkel lösning på problemet, men reflektionen och analysen är en del av processen för att komma vidare.⁵²

Fjärde seminariet

Vid fjärde träffen ansåg vi att grupperna hade fått ett stort förtroende för varandra att vi kunde utveckla olika dilemman. Det krävs att man vågar blotta sig för att man ska våga ta upp det som är jobbigt och som inte har fungerat tillfredsställande. Vi skickade ut ett par texter ur ”Rapporter från ett skolgolv” som impulser till träffen.⁵³ Texterna fungerade bra och vi hade ganska många berättelser vid träffens start. Det verkade som att det skett en progression och en medvetenhet i hur träffarna utvecklats och att de som skrivit var nöjda med arbetssättet. Det var flera som reflekterade genom att skriva en berättelse om en erfarenhet och en händelse. Nedan följer klipp ur några berättelser.

”Det var härom veckan som min andra yrkesroll gjorde sig påmind, den som egen företagare och Makeup Artist. Då mina stylisterlever var ute på APL under tre veckor fick jag ett telefonsamtal av en elev från Gamleby. Hon gick folkhögskolans textillinje. De skulle ha en visning och behövde sminkhjälp vilket elever från stylist har hjälpt till med de tidigare två åren, som en aktivitet utanför skolan. [...]Bara det att när APL:n var slut och elevernas vardag, med ojorda uppgifter, slog emot dem så backade de på uppdraget. Den eleven som först sagt sig kunna hade blivit dubbelbokad och den som hörde av sig till mig kände att hon inte hade tid. Det var här min roll som pedagog slogs ut av att min roll som egen företagare och Makeup Artist kom på besök. Jag kände att jag blev riktigt irri-

---

⁵¹ (Olsen & Oltedal, 2011, s. 15)

⁵² (Olsen & Oltedal, 2011, s. 18)

⁵³ (Alsterdal, 2006) Texterna var ”Viktigt och inte viktigt” sid 18-23 och ”Vem är jag i elevernas ögon?” sid 90-91.

terad, vilket inte händer så ofta, och fick en olustig känsla av att ha blivit sviken. Jag jobbade ganska hårt med att försöka hålla en god ton men hur det uppfattades av eleverna vet jag inte riktigt.”⁵⁴

Känslan som läraren beskrev kände flera av lärarna igen som deltog i diskussionen. Ganska många av lärarna i gruppen har yrkeserfarenheter sedan tidigare från andra branscher då de arbetar som yrkeslärare. Genom att ha varit egna företagare så vet man inte alltid vilken roll man har. Det är lätt att falla tillbaka i rollen som entreprenör och är man van att lösa problem vill man gärna göra det här också. Risken är att man blir bränd och mår dåligt i sitt arbete och här måste vi hjälpa varandra med att reflektera över vad som är lärarens roll och var den tar slut.

”Det är oftast de eleverna som inte är så populära som hamnar med varandra men en del elever erbjuder de som är lite utanför att vara med i sin grupp men hur får man alla att vara lika generösa och låta andra som de inte anser vara deras vänner att vara med?”⁵⁵

Att skapa goda förutsättningar för att situationen i klassrummet ska fungera är ett annat vanligt dilemma för en lärare. Hur andra gör och diskutera om svårigheterna kan hjälpa oss att komma vidare i våra egna tankar.

”Veckan innan hade Ahmed och Mohammed blivit osams. Båda eleverna var av utländsk härkomst. De skojade först och drev med varandras ursprung men det gick överstyr när Ahmed kallade Mohammed för negerboll. Mohammed gav Ahmed en rak höger. Jag undervisade vid tillfället inte någon av grabbarna men jag fick trots detta äran att försöka sära på dem. Försöka hålla dessa två testosteronstinna, arga killar isär. Mohammed lyckades kränga sig ur mitt grepp, vart han sedan stack vet jag inte riktigt. Förmodligen blev han rädd för det han ställt till med och gick hem. Mohammed höll jag kvar. Han skulle gå till sjukhuset och fotografera sitt ansikte.”⁵⁶

Här är ytterligare ett dilemma. Vad gör man om elever bråkar med varandra och hur ska man hantera situationen efteråt. Det är ingen lätt uppgift att gå emellan i ett bråk, och vad händer om någon av dem ger sig på en själv? Det som framkom i diskussionen var vikten av att hjälpa varandra och att det kan behövas en handlingsplan för hur man ska gå tillväga. För eleven behöver det också finnas någon att prata med t.ex. en specialpedagog eller kurator. Jag är också av den uppfattningen att

---

⁵⁴ Från en av dilemmatexterna 2014-04-07

⁵⁵ Från en av dilemmatexterna 2014-04-07

⁵⁶ Från en av dilemmatexterna 2014-04-07

läraren kan behöva någon att prata med, någon som kan hjälpa till att sortera i känslor och tankar. Även om det finns en handlingsplan kan man fråga sig om det finns tid i stunden att läsa den eller om det är så att det är maggropskänslan som får råda.

Att lärares uppdrag är ett komplext yrke med många dimensioner är det ingen tvekan om efter dilemmatexter som dessa. Att vi har en diskussion och att vi reflekterar tillsammans är en viktig del i vårt läraruppdrag.

Reflektioner

Metodreflektion

Från början var det meningen att träffarna skulle behandla betyg och bedömning, men det blev efterhand en förskjutning av ämnet till att handla om relationer, klassrumsklimat och lektionsplanering. Ovanstående begrepp är också viktiga i bedömningen av eleven och allt hänger ihop. Jag hade svårt att styra ämnesförskjutningen eftersom planeringen av träffarna skedde över tid och med hänsyn till lärarnas önskemål att fortsätta enligt de utvärderingar som gjordes vid varje träff. Jag var alltså inte helt ensam om att styra över träffarna, utan rektor och ledningsgruppen hade också synpunkter på hur man skulle gå vidare. Den diskussion som uppstod vid träffarna kändes viktig och relevant just där och då och trots allt så har diskussionerna fortsatt i arbetslagen och yrkeskunnandet blir ifrågasatt och på så vis sker en utveckling som är betydelsefull.

Jag inser också att jag har gjort ett snedsteg om man tänker på dialogseminariemetoden som den är tänkt att användas. Vid val av impulstexter så blev texten styrande och aningen enkelspårig och reflektionen som skulle kunna infunnit sig uteblev. Det blev istället en form av styrande texter där deltagarna hade mer som en förlaga och skrev efter den. Jag har kommit till insikt om att valet av impulstext är av stor betydelse för hur utfallet ska bli.

Min kunskap om min egen skrivprocess har ökat under tiden jag jobbat med fallstudien. Någonstans hamnade jag i en återvändsgränd som var svår att komma ur. Jag började med att skriva om metoderna som vi hade använt vid våra träffar på skolan och på så vis tappade jag bort mina texter som är viktiga när man skriver en essä. Min essä fick bitvis en stark liknelse med en rapport som ofta äger rum inom vetenskapligt skrivande mer än att ha liknelser med en essä. Jag har försökt att räta upp denna känsla och har lyckats till en viss del, däremot finns det fortfarande mycket av faktakunskaper insprängda. Men jag har behövt dessa faktakunskaper för att kunna utveckla min egen tanke- och reflektionsförmåga. Jag har också förbättrat min analysförmåga och min professionalitet i och med magisterutbildningen. Jag tänker efter före och analyserar mera efter en genomförd lektion.

En annan aspekt som jag inte tänkte på när jag startade arbetet med att planera träffarna var att det kan finnas en skillnad mellan en studie och erfarenhetsutveckling på en arbetsplats. De frågor som man normalt ställer till en person som deltar i en studie och för att förbereda personerna på vad de ger sig in i när de deltar i en studie uteblev. Jag riktade in mig på att utveckla träffarna till att skapa utveckling mellan kollegor och detta gjorde kanske också att jag inte fick ut det som jag skulle ha fått om jag hade riktat in mig på att göra en fallstudie. Jag var själv en del i processen vilket kan ha gjort att jag inte kunnat vara helt objektiv i studien.

Frågan är också vart vårt ämne om betyg och bedömning tog vägen? Det är ju en risk när man skriver om en erfarenhetsutveckling och kompetensutveckling då det inte går att förutse vart man kommer att hamna. Diskussionerna i våra grupper kom att handla mer om relationer och klassrumsklimat, än om hur vi bedömer elevernas kunnande som det var tänkt från början. På sätt och vis ser jag det som ett misslyckande, samtidigt som diskussionerna upplevdes som positiva och givande ur ett annat perspektiv och efterhand som träffarna fortlöpte så hamnade fokus mer på bedömning. Det jag slås av är att liknande effekter ibland infinner sig i klassrumssituationer då man planerar ett moment som ska leda till ett visst lärande och att det inte alltid fungerar. Ibland uteblir lärandet som planerades och eleverna lär sig någonting annat istället för det som var tänkt. Så känner jag att det blev med de fyra seminarierna som vårt arbetslag av lärare hade. Jag skulle definitivt kunna tänka mig att genomföra vidare forskning inom ämnet betyg och bedömning då det är angeläget och stort.

Avslutande reflektioner

Jag inser att ju mer jag arbetar med att lyfta fram lärarens kompetenser finner jag att det är otroligt svårt att greppa då det är ett mångfacetterat yrke med många dimensioner. Allt från relationer, klassrumsklimat, ämnesdidaktik, metodik, bedömningar på olika nivåer, elevdiagnoser m.m. Som lärare kan jag aldrig sluta att begrunda och ifrågasätta systemet och det som händer i yrket mellan lärare och elev. Det finns hela tiden kompetenser att arbeta vidare med inom arbetslagen. Jag anser dock att vi har kommit en bit på väg genom att starta den kompetensutveckling och

det erfarenhetsutbyte som jag har berättat om. Vi har inte kommit till vägs ände utan behovet till kollegialt lärande kommer förmodligen aldrig att ta slut. Det vi har startat är dock en god början. Det handlar också om att se till vad det är lärarna behöver lära sig, liknande den process när lärare tar reda på vad eleverna behöver lära sig. Att lärandet styrs av behov är viktigt för att det ska kännas meningsfullt och angeläget.

Trots att det i de seminarier som vi genomförde inte alltid gick som vi hade planerat så ser jag att det kom mycket gott ur arbetet. Det har hela tiden varit en positiv anda och stämning i grupperna, vilket har gjort att samtalen har blivit många och givande. Lärarna har vågat öppna sig för varandra vartefter de har lärt känna varandra bättre. Det ser jag som en otroligt stor vinst i arbetet med seminarierna. Vi har lyft varandra och lyft fram lärarens yrkesroll på ett plan som vi inte gjort tidigare. Även om det finns mer att önska i utvecklingen så kan jag konstatera att utveckling tar tid. De som har deltagit har ju också fått lära sig ett nytt sätt att arbeta på genom att de har fått förbereda sig innan. Att skriva texter har inte passat alla och jag tror att för att få fler att skriva krävs det en egen vilja för att det ska bli bra. Det som jag kan se är att vid det sista seminarietillfället var det fler som skrev en egen text än vad det var vid första tillfället, vilket jag ser som en framgång.

Kompetensutvecklingen var inget som arbetsgruppen fick välja utan den var obligatorisk och då är det viktigt att göra vissa Anpassningar för att så många som möjligt skulle kunna ta åt sig av träffarna. Att önskemålen om vidareutveckling kommer ur ett underifrånperspektiv är av central betydelse för att de som deltar ska känna mening med träffarna och för att eleverna ska märka skillnad är konstaterat i färsk forskning.⁵⁷ Här tycker jag att vi på skolan lyckades bra med tanke på att deltagarna hela tiden fick vara med och påverka nästa träff, vilket också gjorde att träffarna kändes meningsfulla vid utvärderingen. Det kan också bara bli ännu bättre nu när vi har haft fyra gånger med goda lärostunder och en introduktion i en modifierad form av liknande upplägg som dialogseminariemetoden.

---

⁵⁷ (Timperley, 2013, s. 15) Timperley har under en lång tid forskat om vad lärare behöver lära sig, och vad som krävs för att de ska kunna göra det, sammankopplat med elevernas resultat.

Litteraturförteckning

- Alsterdal, L. (2006). *Rapporter från ett skolgolv- Tio lärare om dilemman och glädjeämnen i skolan*. Stockholm: Arbetslivsinstitutet och Liber.
- Andesson Gustafsson, G. (2002). *Den inre teatern i lärandet - en studie om kunskapsväxande inom hantverk*. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan.
- Backlund, G., & Sjunnesson, J. (2006). Better Systems Engineering with Dialogue. i Göranzon, B., Hammarén, M., & Ennals, R., *Dialogue, skill & tacit knowledge* (ss. 135-151). West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- citataboken*. (den 01 juni 2014). Hämtat från citataboken.se:
http://citataboken.se/citat_av_Ellen_Key den 01 juni 2014
- Coelho, P. (2002). *Alkemisten*. Stockholm: Bazar Förlag AB.
- Crawford, M. B. (2009). *Shop class as soulcraft - an inquiry into the value of work*. New York: Penguin books.
- Göranzon, B. (2007). *Bildning och teknologi*. Stockholm: Högskoleverket.
- Göranzon, B. (2001). *Spelregler - om gränsöverskridande*. Stockholm: Dialoger.
- Hammarén, M. (2009). *Bildning och skrivande*. Stockholm: Högskoleverket.
- Hammarén, M. (2005). *Skriva - en metod för reflektion*. Stockholm: Santérus Förlag.
- Hammarén, M. (2002). Yrkeskunnande, berättelser och språk. i P. Tillberg, *Dialoger - om yrkeskunnande och teknologi* (ss. 336-344). Stockholm: Dialoger.
- Jansson, T. (2012). *Du har svaren! - Filosofi till vardags*. Stockholm: Brombergs Bokförlag AB.
- Johannessen, K. S. (2002). Det analogiska tänkandet. i P. Tillberg, *Dialoger - om yrkeskunnande och teknologi* (ss. 288-299). Stockholm: Dialoger.
- Johannessen, S. K. (2002). Tankar om tyst kunskap. i P. Tillberg, *Dialoger - om yrkeskunnande och teknologi* (ss. 257-272). Stockholm: Dialoger.
- Josefsson, I. (1998). *Läkarens yrkeskunnande*.
- Larsson, H. (1892). *Intuition*. Bonniers boktryckeri: Stockholm.
- Mouwitz, L. (2004). *Bildning och matematik*. Stockholm: Högskoleverket.
- Mouwitz, L. (2006). *Matematik och bildning - berättelse, gräns, tystnad*. Stockholm: Dialoger.

- Nordlund, L. (den 30 06 2013). *I huvudet på en hjärnkirurg*. (U. Sandvik, Artist) P4 Dokumentär, Stockholm.
- Olsen, R. H., & Oltedal, S. (2011). *Blikk på praksis - socialarbeidere forteller fra yrkeslivet*. Oslo: Gyldendal.
- Ratkic, A. (2006). *Dialogseminariets forskningsmiljø*. Stockholm: Dialoger.
- Skolverket. (2013). *Forskning för klassrummet - vetenskaplig grund och beprövd erfarenhet*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2013). *PISA 2012*. Stockholm: Skolverket.
- Sveriges riksdag. *Skollagen 2010:800*.
- Tesfaye, M. (2013). *Kloge hænder – et forsvar for håndværk og faglighed*. København: Gyldendal.
- Tillberg, P. (2002). *Dialoger - om yrkeskunnande och teknologi*. Stockholm: Dialoger.
- Timperley, H. (2013). *Det professionella lärandets inneboende kraft*. Lund: Studentlitteratur.
- William, D. (2013). *Att följa lärande - formativ bedömning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur AB.

Figurförteckning

Figur 1 Överföring av kunskap och erfarenheter.....	22
Figur 2 Dreyfus kunskapsstege.....	31

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Fakulteten för teknik
391 82 Kalmar | 351 95 Växjö
Tel 0772-28 80 00
teknik@lnu.se
[Lnu.se/fakulteten-for-teknik](https://lnu.se/fakulteten-for-teknik)